

здійснення судами кримінального провадження на підставі угод». URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.

3. Вирок Кременського районного суду Луганської області від 6 лютого 2013 р. у справі № 414/169/13-к (провадження № 1-кп/414/12/2013). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/SO9976>.

4. Постанова Верховного Суду України № 5-27к16 від 31.03.2016 року у справі за заявою заступника Генерального прокурора України про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 8 грудня 2015 року. URL : <https://sudpraktika.wordpress.com/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-286>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / Відп. ред. : С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.

6. Басиста І. В. Практичні проблеми укладення угод про примирення у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 11–19.

7. Саєнко Г. Ю. Провадження на підставі угод у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : НАВС. 2017. 243 с.

8. Проект Закону України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ У ПЕРІОД ЗАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ДО СТВОРЕННЯ СРСР

Томков О. М.

аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки

Академії Державної пенітенціарної служби

м. Чернігів, Україна

В різні часи на теренах теперішньої України існували нормативно-правові акти, в яких передбачилися норми та покарання за вчинення злочинних дій. Такими законодавчими актами були: Руська Правда, Судебники 1468, 1550 років, Статути 1529, 1566 і 1588 років, Права та установи Малоросії, «Соборне Уложення» 1649 року, Уложення про покарання карні і виправні 1845 року, Кримінальне уложення 1903, Кримінальні кодекси УРСР 1922, 1927 і 1960 рр., Кримінальний кодекс України 2001 року та ін. Здійснивши аналіз вказаних документів, можна

сформувати уявлення про регулювання суспільних відносин у минулому, у різні історичні етапи розвитку України, а також прослідкувати зміни кримінального законодавства, і запропонувати, які положення КК необхідно залишити, а від яких відмовитись.

В час, коли за допомогою звичаєвого права регулювались суспільні відносини (період ще до утворення Київської Русі), тоді і почало існувати кримінальне право. Звичаєве право виражалося усно, писаної форми не мало, й існувало у свідомості людей [1, с. 99].

Основним джерелом права Київської Русі були різноманітні договори з Візантією, церковне законодавство, Руська правда. Можна вважати, що в той час, діяння, яке виражалося у привласненні зброї, і входило до складу майнових злочинів, і є попередником норми, яка зараз закріплена в КК, а саме в статтях ст. 262 КК «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем» та ст. 263 КК «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» [2, с. 87].

В Судебнику 1468 р. та Литовських статутах, що діяли на землях України в період Галицько-Волинської, Литовсько-Руської держави, а також у складі Речі Посполитої, в основному відображалися положення Руської Правди. В той час кримінально караними діяннями були продаж і вивіз до ворожих країн зброї, мається на увазі перевезення і збут зброї, які в теперішньому КК вказано у положеннях ст. 263 КК.

У положеннях Прав, за якими судиться малоросійський народ 1743 р., який так і не набрав чинності передбачалася відповідальність за злочини проти держави, в складі яких передбачалась відповідальність за вивезення до ворога зброї [2, с. 151, с. 283].

Наступним нормативно-правовим актом, в якому містилося кримінально-каране діяння за злочин, який ми досліджуємо, було Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р., а саме – сьомий пункт «Про протизаконне вироблення та зберігання зброї або пороху та інших порушень для забезпечення правил обережності, ухвалених особистою безпекою» 8 розділу «Про злочини проти громадського благоустрою та благочиння» [3, с. 431–434].

Принципи Соборного Уложення 1649 р., Військового Артикулу 1715 р., «Статуту благочиння або поліцейського» 1782 р., Зводу законів 1832 р. (Уголовного уложення), Статуту про покарання, що накладаються мировими суддями 1864 р. та деяких інших нормативно-правових актів не містили ґрунтовних позицій щодо кримінального правопорушення, який нами досліджується.

В Уставі про попередження злочинів 1876 р. встановлювалася відповідальність за: недотримання заходів безпеки при утриманні складів вибухових речовин та при придбанні, перевезенні, зберіганні та реалізації цих речовин; таємне готування та виготовлення без особливого дозволу вогнепальних речовин, а також їх зберігання (окрім пороху); недотримання заходів безпеки при зберіганні та перевезенні пороху [4, с. 16–17].

В Уложенні про покарання 1885 року, у ст. 987-1 передбачалася кримінальна відповідальність за виготовлення, придбання, носіння та збут без належного дозволу вибухових речовин або снарядів. Також злочином визнавалося постачання зброї «шайкам» [5, с. 18].

Перед революцією 1917 року, коли на території України встановилася радянська влада, були окреслені нові перспективи розвитку кримінального права. Набрали чинності багато нормативно-правових актів, які часто перебували в колізії один з одним. В цей час основними джерелами кримінального права були: Сільсько-судовий статут 1839 р.; Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р.; Статут державних управлінь; Військовий (1868 р.) і Морський (1875 р.) статuti про покарання; Тимчасові правила про покарання, що накладалися волосним судом; Статут про виселених; Статут про утримуваних під вартою; Статут духовних консисторій; Статут про попередження і відвернення злочинів; Уголовне уложення 1903 р. [6, с. 57].

У декреті Ради народних комісарів РРФСР від 20 липня 1920 р. «Про полювання» була передбачена норма щодо незаконного поводження зі зброєю, де обмежувалося коло осіб, які мають право на мисливські рушниці. Право користуватися мисливськими рушницями мали лише громадяни, яким було видано мисливський квиток [7, с. 31].

В декреті Ради народних комісарів РРФСР від 17 жовтня 1921 р. «Про порядок ревізії й конфіскації майна приватних осіб і товариств» було передбачено положення, яке відповідає теперішній нормі, що закріплена в ч. 3 ст. 263 КК. А саме: вибухові речовини та зброя при відсутності належного дозволу на їх зберігання підлягали безоплатній передачі державі. Тобто особи, які добровільно здали зброю та вибухові речовини, що зберігалися в них без дозволу, звільняються від відповідальності [8, с. 20].

Із аналізу вказаного періоду, вбачається, що значна увага законодавця була спрямована до питань відповідальності за діяння щодо зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, це пояснюється хиткою політичною ситуацією в державі, воєнним і повоєнним часом. Багато нормативно-правових актів того часу передбачали повне роззброєння заможних верств населення, а за ухилення від

добровільної здачі зброї та за приховування зброї, встановлювалася вища міра покарання [9, с. 53, 10, с. 7].

Спроби систематизації кримінального законодавства УСРР почали відбуватися з прийняттям першого КК України 1922 р. У главі 8 «Порушення правил, що охороняють народне здоров'я, громадську безпеку та публічний порядок» передбачалася відповідальність за злочини, пов'язані з незаконним обігом предметів підвищеної небезпеки. Відповідальність за зберігання зброї без дозволу була передбачена ст. 220 КК УСРР 1922 р. Видача дозволів на зберігання зброї здійснювали органи НКВС [7, с. 31].

Як вбачається із історичного дослідження розвитку кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї та розглянувши сучасні тенденції розвитку вказаних норм, ми спостерігаємо як позитивні моменти законотворчої діяльності, так і негативні, на які варто звернути увагу під час внесення змін у чинні нормативно-правові акти та розроблення нових у майбутньому.

Література:

1. Голубош В. В. Генеза кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ* : збірник наукових праць. 2017. № 4 (79). С. 99–108.

2. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. Київ: КУП НАНУ, 2013. 892 с.

3. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 года. Издано Н. С. Таганцевым. [7-е изд., пересмотр. и доп.]. СПб. : Государственная типография, 1892. 796 с.

4. Гаврилова К. Ю. Кримінальна відповідальність за порушення правил поведінки з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2011. 221 с.

5. Робак В. А. Кримінальна відповідальність за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2008. 259 с.

6. Кривошеїн П. К. Злочин. Історичне дослідження. Київ : Укр. акад. внутр. справ, 1993. 72 с.

7. Комісаров М., Пономарьова Т. До питання «особливого» статусу гладкоствольної мисливської зброї, передбаченого ст. 263 КК України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 30–34.

8. Гаврилова К. Ю. Кримінальна відповідальність за порушення правил поводження з вибуховими легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2011. 221 с.

9. Соколовський В. Л. Громадська безпека як об'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.

10. Рибачук В. І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2001. 21 с.